

UDENRIGSMINISTERIET

DANIDA | DANMARKS
UDVIKLINGSSAMARBEJDE

Danmarks udviklingssamarbejde
med Bolivia 2010

TAL OG FAKTA OM BOLIVIA

- Bolivia har et areal på 1.098.581 km2 (Danmark 43.000 km2) og cirka 10 millioner indbyggere.
- Omkring 60 procent af befolkningen er oprindelige folk, mens de resterende 40 procent er mestizbefolkning.
- Der findes over 30 sprog i Bolivia, hvoraf de mest udbredte er spansk, aymara og quechua.
- Katolicismen er den mest udbredte religion. Derudover findes der, især på landet, en lang række oprindelige religioner.
- Bolivia er Sydamerikas fattigste land med et BNP pr. indbygger på 7884 kroner (Danmark: 296.000 kroner).
- Godt halvdelen af den bolivianske befolkning lever i fattigdom og omkring en tredjedel lever i ekstrem fattigdom. Især de oprindelige folk er hårdt ramt af fattigdom.
- Bolivias præsident siden 2006 er Evo Morales, der hører til Aymara-folket.

FORORD

INDHOLD

Tal og fakta om Bolivia	2
Forord	3
Landbrug	4
Miljø	6
Uddannelse	8
Offentlige reformer	10
Retsvæsenet	12
B2B	14
Oprindelige Folk	16
Kultur	18
NGO'er	19

Dansk bistand til Bolivia

- Bolivia har været dansk samarbejdsland siden 1994. Især har Danmarks støtte rettet sig mod de oprindelige folk, landbrugssektoren, uddannelse, klima, miljø og reformer af den offentlige sektor og retsvæsenet.
- I 2010 var Danmarks støtte på 212 millioner kroner. Støtten fordelte sig på følgende måde:
  - Landbrug: 58 millioner
  - Miljø: 48 millioner
  - Uddannelse: 51 millioner
  - Offentlige reformer: 15 millioner
  - Retsvæsenet: 14 millioner
  - B2B: 12 millioner
  - Oprindelige folk: 7 millioner
  - Mindre projekter: 7 millioner
- 2/3 af støtten går til Bolivias offentlige sektor og dens programmer for udvikling. 1/3 går til privataktører og civilsamfundet.
- I alle Danmarks udviklingsprogrammer i Bolivia er der et stort fokus på at styrke ejerskabet hos de nationale partnere såvel i den offentlige som den private sektor.

Vi vil gerne blive bedre til at fortælle om resultater og problemer i udviklingssamarbejdet, og vi vil gerne nå ud til flere interesserede danskere og bolivianere. Vi har derfor lavet denne årsrapport og bl.a. startet en facebookprofil, som vi håber flere vil besøge. Ved at fortælle om resultater og problemstillinger tror vi også, at vi bliver bedre til at fokusere på de centrale målsætninger for vores arbejde, nemlig at bidrage til at mindske den store fattigdom og ulighed, der fortsat findes i Bolivia - og som især rammer de oprindelige folk. Målsætningerne omfatter også fremme af menneskerettigheder og demokrati.

I 2010 besluttede den danske regering som led i fokuseringen af bistanden på de fattigste lande at udfase udviklingssamarbejdet med Latinamerika. Udfasningen vil i Bolivia ske over tre år frem til midten af 2013. Det giver rimelige vilkår for at sikre bæredygtighed af de enkelte indsatser og nok tid til, at Bolivia selv, eller andre donorer, vil kunne overtage finansiering af de

områder, hvor der måtte være behov. For at sikre en fornuftig udfasning blev der givet nye tilsagn på 280 millioner kr. i 2010.

Efter mere end ti års bistand udfasede vi i 2010 støtten til programmet for oprindelige folks rettigheder, som bl.a. har sikret oprindelige folk ejendomsretten til mere end 11 mio. hektar, ca. 2,5 gange Danmarks areal, og bedre muligheder for bæredygtig udvikling af deres områder. På andre indsatsområder – uddannelse, privatsektor, miljø, retsvæsen, offentlig forvaltning og samarbejdet mellem danske og bolivianske virksomheder – har vi nu fokus på at sikre gode resultater og bæredygtighed.

Bolivia står i en overgangsfase. Rammerne i den nye forfatning fra 2010 skal fyldes ud. Nye love skal vedtages og gennemføres, og nye institutioner opbygges, herunder retsvæsenet, hvor der er store problemer. Reduktion af fattigdom står højt på Bolivias regerings dagsorden, og der er opnået væsentlige resultater de seneste år.

Men der bliver stadig skabt for få gode jobs på grund af usikkerhed fra private investorers side. De private investeringer er meget lave og de offentlige virksomheder har ikke gennemført nok investeringer i de store naturgasressourcer til at sikre større økonomisk vækst og skatteindtægter, som har været og fortsat vil være meget vigtig for at få reduceret fattigdommen.

Overgangsfasen og stor udskiftning af offentligt ansatte har mindsket kapaciteten i den offentlige sektor. Opgaven med at opbygge kapacitet for at fremme en ansvarlig og effektiv offentlig forvaltning er derfor stor. Den lave kapacitet giver også helt konkrete udfordringer i udviklingssamarbejdet, når nøglepersoner i en offentlig myndighed vi samarbejder med igen udskiftes og handlingsplaner ændres. På trods heraf lykkedes det os sammen med vores samarbejdspartnere i den offentlige og private sektor at øge aktivitetsniveauet i 2010.

Danmarks ambassadør i Bolivia
Morten Elkjær

Forsidefoto: Oprindelige folk fra området Totora Marka modtager skøde på deres jord. Opmåling af de oprindelige folks jorder var en af hovedindsatserne i Danmarks program for de oprindelige folks rettigheder, der blev afsluttet i 2010. Foto: Hai Almquist Buvollen

LANDBRUG

Større og bedre landbrugsproduktion er et af de vigtigste midler til at reducere fattigdommen i Bolivia. I tæt samarbejde med den bolivianske regering og den private sektor har Danmark støttet landbrugssektoren siden 1999 – et samarbejde der afsluttes med en sidste fase fra 2011 - 2013.

Omkring halvdelen af Bolivias 10 millioner indbyggere bor på landet, og landbrug er derfor et af de vigtigste erhverv i Bolivia. Men landbefolkningen er også den fattigste del af befolkningen, og derfor har udviklings-samarbejdet stort fokus på at udvikle landbrugssektoren. En af de største udfordringer i den forbindelse er at udvikle og forædle landbrugsprodukterne, så de bliver lettere at sælge. Klimaforandringer og manglende vandforsyning er også store hindringer for udviklingen. Danmark har støttet landbrugssektoren i Bolivia siden 1999. Den anden fase af støtten varede fra 2005 til 2010 og havde tre målsætninger. For det første skulle landbrugsministeriet styrkes i

Landbrugsprogrammet

- Danmark har støttet landbruget i Bolivia siden 1999. Den samlede støtte har været på 447 millioner kroner.
- Den sidste fase fra 2011—2013 arbejder for: at støtte det bolivianske landbrugsministeriums kamp mod fattigdom; at øge indkomsten hos 15.000 familier i Bolivias højland; at øge både indkomsten og beskæftigelsen i en række små og mellemstore virksomheder; at forbedre adgangen til finansiering for disse virksomheder.
- Denne fase har et budget på 170 millioner kroner.

sin kamp mod fattigdom i Bolivia. For det andet skulle indkomsten øges hos omkring 20.000 familier på landet i de to amter Potosí og Chuquisaca i Bolivias fattige højland. For det tredje skulle 45 mindre virksomheder styrkes i deres arbejde med at forarbejde landbrugsprodukter, og mindst 70 landbrugsorganisationer skulle styrkes organisatorisk.

Øget indkomst hos 20.000 familier Danmark har været en førende donor til den bolivianske landbrugssektor de seneste fem år, og anden fase af landbrugsprogrammet har været en stor succes. Det bolivianske landbrugsministerium har udviklet nye politikker til at struk-

turere og gennemføre sine aktiviteter, og Danmarks støtte til landbrugsforskning har blandt andet bidraget til udbredelse af højkvalitets-frø. 7.500 familier på landet oplevede i 2010 en gennemsnitlig indkomststigning på 21 % som følge af programmet, og undersøgelser viser, at 20.000 familier i amterne Potosí og Chuquisaca fra 2005-2010 oplevede en indkomststigning på 18 %. Resultaterne har været så gode, at det bolivianske landbrugsministerium nu har inkorporeret programmets strategier og metodologier i sine egne projekter, og adskillige af Bolivias andre amter efterspørger nu lignende programmer for landbrugsudvikling. Derudover er i alt 54 virksomheder i landområderne blevet bedre til at forarbejde landbrugsvarer, og yderligere er 600 ledere fra forskellige organisationer, der arbejder med landbrug, blevet uddannet i forvaltning af deres organisationer.

Uldproducenter i det bolivianske højland får sjældent en ordentlig pris for deres alpaka- og lamauld, fordi de står svagt overfor opkøbere. Men for 152 familier, der er blevet støttet af landbrugsprogrammet, er situationen anderledes. De har lavet en fælles forening, der opkøber medlemmernes uld og sørger for, at råmaterialerne bliver spundet til garn, hvorefter det endelige produkt distribueres. På den måde får familierne en pris for deres uld, der ligger 5 % over markedsprisen.

JANUAR PÅ AMBASSADEN

19.—20.

29.

Ambassaden besøger Danida-finansieret minivandingsanlæg i amtet Potosí. Anlægget skal sikre vand til markerne i området, der er et af Bolivias tørreste.

Med deltagelse fra ambassaden afholder EU-kredsen om menneskerettigheder møde om valget i Bolivia 2009.

“ Vores mening bliver respekteret nu

- For mig er det ikke som før. Jeg arbejdede ikke, havde ingen penge og vidste heller ikke, hvor jeg skulle få dem fra. I dag er jeg meget bedre stillet økonomisk. Sådan forklarer en af de tusindvis af kvinder, der de senere år er blevet støttet af Danidas landbrugsprogram i Bolivias højland, den økonomiske forandring hun har oplevet. En forandring der, udover flere penge til husholdningen, har

En af mange bolivianske familier på højlandet, der er blevet støttet gennem landbrugsprogrammet og dets særlige fokus på at få kvinder inkluderet i beslutningsprocesserne.

givet hende både større frihed og selvtillid til at deltage i beslutninger, der har betydning for hendes liv. Økonomisk udvikling er netop en af de centrale målsætninger for at få flere kvinder involveret i de politiske processer i det bolivianske højland. Omkring tre fjerdedele af befolkningen her lever i fattigdom, og fordi kvindernes indtægt kun svarer til lidt over en tredjedel af mændenes, er mange af dem økonomisk afhængige i en grad, der gør det svært for dem at blive hørt og komme igennem med deres ønsker.

Vi var skræmte

Danmark har i årevis haft ligestilling som et tværgående tema for udviklingspolitikken i Bolivia, og indenfor landbrugsprogrammet har det været en stor succes. Ikke bare i forhold til at forbedre kvindernes vilkår via økonomisk udvikling, men også gennem et direkte fokus på at få kvinderne involveret i de forskellige organisationer og lokalråd, der styrer udviklingen i højlandets mange lokalsamfund. - Vi var meget skræmte, vi gik ikke ud, vi var kun derhjemme, og vi var altid afhængige af vores mænd siger en kvinde, der til daglig arbejder med kyllingeproduktion i en lille Guaraní-landsby. - Men takket være de workshops vi har deltaget i, er vi blevet mere involverede, og vores mening bliver respekteret nu.

Lettere finansiering

På grund af landbrugsprogrammets succes og de erfaringer ambassaden, den bolivianske regering og de involverede organisationer i fællesskab har opnået, er der blevet iværksat en ny fase af programmet, der løber frem til 2013. Det nye program har en række målsætninger. For det første skal det bolivianske landbrugsministerium fortsat have udbygget sin kapacitet, så det bedre kan tackle fattigdomsproblemer overalt i landet gennem hensigtsmæssige politikker og direkte støtte til fattige bønder. Derudover fortsætter støtten til landbrugsforskning. For det andet har programmet som mål at øge indkomsten for 15.000 nye landbofamilier i højlandet. I den forbindelse vil der være et særligt fokus på dels at hjælpe de oprindelige folk, og dels at få flere kvinder involveret i

landbrugsproduktionen – også hvad angår beslutninger om udviklingen af deres egne landbrug og virksomheder. For det tredje sigter programmet mod at øge indkomsten og beskæftigelsen for små og mellemstore virksomheder. Adgangen til finansiering for disse virksomheder skal gøres lettere gennem udvikling af nye finansielle produkter og via oprettelsen af en selvstændig garantifond. Fonden skal stille garanti for de små og mellemstore virksomheder, så de får lettere ved at låne penge til forbedring af deres produktion og til at gøre sig synlige på både de nationale og internationale markeder. Sidste fase af støtten fokuserer på at sikre størst mulig bæredygtighed af aktiviteterne efter udfasningen i 2013, blandt andet ved at Bolivia overtager finansieringen af landbrugsministeriets programmer.

Resultater af Danmarks støtte 2010

- 7.500 landbofamilier har oplevet en gennemsnitlig indkomststigning på 21%.
- 600 ledere fra landbrugsorganisationer er blevet uddannet i forvaltning af økonomi i landbrugsområder.
- 54 virksomheder, der arbejder med forarbejdning af landbrugsprodukter, er blevet rådgivet og støttet organisatorisk, så de har forbedret deres produktion.
- Fra 2005—2010 har 20.000 familier på landet oplevet en indkomststigning på 18 % som resultat af den danske støtte.
- Det bolivianske landbrugsministerium har inkorporeret konceptet og strategierne fra store dele af landbrugsprogrammet i egne programmer på grund af dets succes.

22.

26.

FEBRUAR PÅ AMBASSADEN

Den bolivianske regering og Danida gennemfører en undersøgelse af miljøprogrammet, der konkluderer, at programmet gør mange fremskridt, men også hindres af svag offentlig kapacitet.

Den bolivianske regering præsenterer FN's evaluering af menneskerettighedssituationen i Bolivia og anerkender de fleste anbefalinger, blandt andet Danmarks forslag om at styrke retssektoren.

MILJØ

Bolivia har store miljøproblemer, både i form af forurening fra minesektoren, overudnyttelse af naturressourcer og klimaforandringer. Alle tre dele var blandt fokusområderne for Danmarks støtte til Bolivias miljø i 2010.

Bolivia har et af verdens mest rige plante- og dyreliv, og samtidig er Bolivia et land rigt på naturressourcer. De senere år har især gas- og mineindustrien givet den bolivianske økonomi et løft. Men netop udvindingen af Bolivias naturressourcer er også grunden til Bolivias største miljøproblemer. Især minedriften har i århundreder haft store negative effekter på Bolivias miljø. Forurenet spildevand fører til konflikter om knappe vandressourcer, og ophobning af giftige mineslagger og støv, der indeholder tungmetaller, fører til helbredsproblemer – især i områder med ekstrem fattigdom og blandt de oprindelige folk. Forældede

produktionsmetoder i industrien og landbrugets udbredelse på bekostning af regnskoven udgør også centrale miljøproblemer. Og sidst men ikke mindst er klimaforandringerne en alvorlig trussel mod landets miljø, specielt den enorme biodiversitet, og mod vandforsyningen. Disse problemer er grunden til, at Danmark siden 1999 har støttet miljøet i Bolivia med 380 millioner kroner.

Fem indsatsområder

Den danske støtte til miljøsektoren bidrager til den bolivianske regerings målsætning om at underbygge en bæredygtig udvikling.

Programmet omfatter fem indsatsområder, der gennemføres i et bredt samarbejde med myndigheder, civilsamfund og den private sektor.

Først og fremmest støtter programmet den bolivianske miljøforvaltnings arbejde for bæredygtig udvikling og forvaltning af miljø og naturressourcer. I den forbindelse har Danmark et særligt samarbejde med Bolivias nationale program for beskyttede områder (SERNAP) og med det nationale program for forvaltning af vandressourcer. Støtten til begge institutioner har blandt andet fokus på at beskytte biodiversitet og vandressourcer i landet.

For det andet retter støtten sig mod at skabe en renere produktion i den industrielle sektor, så industriforureningen mindskes. Samtidig skal effektiviteten og konkurrenceevnen i industrien øges gennem teknikker til renere produktion.

Nationalparken Toro Toro er et af de fire beskyttede områder i Bolivia, som Danmark giver en særlig støtte. Parken er med sine 166 Km² og 4500 indbyggere den mindste af Bolivias nationalparker. Danmark støtter Toro Toro med omkring 550.000 kroner om året. Formålet med støtten er blandt andet at sikre parkens rige historiske og palæontologiske arv, men også at udvikle turismen i området på en miljømæssig forsvarlig og bæredygtig måde til gavn for parkens indbyggere.

Miljøprogrammet

- Danmark har støttet miljøet i Bolivia siden 1999. Først med 180 millioner kroner fra 1999-2005 og dernæst med 200 millioner fra 2006-2011.
- Det nuværende program har fem fokusområder: støtte den bolivianske regerings egen miljøplan; miljøvenlig produktion i industrien; mindske forurening i minesektoren; støtte civilsamfundets deltagelse i miljøspørgsmål og støtte miljøforskningen i Bolivia.
- Danmarks støtte har særligt fokus på inddragelsen af de oprindelige folk i miljøforvaltningen og i den generelle målsætning om at skabe en miljømæssigt bæredygtig udvikling.

MARTS PÅ AMBASSADEN

19.

23.—28.

Som led i Danmarks nye udviklingsstrategi, med fokus på de fattigste lande, bliver det besluttet, at bistandssamarbejdet med Bolivia udfases i 2013.

Den bolivianske minister for produktiv udvikling og modtager af den danske ligestillingsfakkel, Antonia Rodriguez, besøger Danmark for at deltage i international ligestillingskonference.

“ Det vigtigste er støtten, vi giver hinanden

Bolivias største industri er mineindustrien, men det er også landets mest forurenende industri. Minearbejderne dør i gennemsnit, når de er 40 år gamle. Ofte efterlader de kone og børn. Der er ingen jord at dyrke i områderne, og som konsekvens er de efterladte kvinder tvunget til selv at tage arbejde i minerne.

Den del af miljøprogrammet, der fokuserer på at mindske forureningen i mineområderne, har også et særligt fokus på at hjælpe de kvinder, hvis liv ligger i hænderne på den forurenende mineindustri.

Blandt andet har ambassaden støttet et projekt, der gennem produktion af tekstiler af lamauld har skabt en ekstra indkomst for ti kvinder i de små minelandsbyer Talasi, Telamayu og Siete Suyos i den sydlige del af amtet Potosi.

Lourdes Lopez på 37 er en af de kvinder, der har været med i Awashani-projektet fra starten i 2002. Hendes mand arbejder i minerne, og før hun startede i projektet gik hun hjemme og passede huset og sine to børn.

- Livet i minerne er risikofyldt. Både i forhold til selve arbejdet, men også i forhold til, om man kan beholde sit arbejde. Der er mange, der bliver fyret. Derfor er det meget vigtigt for os, at vi nu har et projekt, der giver os en ekstra indtægt, forklarer Lourdes Lopez.

- Men det handler ikke bare om pengene. Det handler lige så meget om, at vi har lært at organisere os, og at vi støtter hinanden gennem vores fælles projekt. De fleste kvinder her har fire eller fem børn, og der er mange enker. For dem er det ekstra vigtigt at have et projekt som Awashani, forklarer hun.

For det tredje arbejder programmet for at forebygge, kontrollere og udbedre forurening i minesektoren. Dette sker i samarbejde med COMIBOL, der er den statslige virksomhed, som styrer minedriften. Denne del af støtten sigter mod at forbedre levevilkårene i mineområder gennem forebyggelse og kamp mod den forurening, der er skabt gennem århundreders mineaktiviteter.

For det fjerde støtter programmet et netværk af miljøorganisationer, LIDEMA, der arbejder for at styrke det sociale medansvar for en bæredygtig udvikling. Og endelig støtter programmet miljøforskningen i Bolivia.

Mindre forurening, renere teknologi

I samarbejde med de forskellige nationale partnere opnåede miljøprogrammet en række resultater på miljøområdet i 2010.

Først og fremmest er der blevet udviklet en række politikker og love, der for fremtiden vil gøre det lettere for den bolivianske stat at beskytte miljøet i landet.

Derudover har seks projekter i mineindustrien medført en reduktion i forureningen fra minedriften og et større område forurenet af slagger er blevet indkapslet.

Støtten til de beskyttede områder har styrket den bolivianske stat og de oprindelige folks fælles forvaltning af områderne, hvilket både sikrer beskyttelse af naturressourcerne og skaber indkomst i områderne.

Indførelse af renere teknologi hos mere end 50 virksomheder inden for kaffeproduktion, quinoa og i træindustrien har medført store besparelser på vand og energi.

Og støtten til LIDEMA har sikret inddragelse af sociale organisationer og andre

Resultater af Danmarks støtte 2010

- 52 virksomheder i byen El Alto har indført renere produktionsmetoder og besparelser på vand og energi.
- Mineforureningen er blevet mindsket gennem seks nye projekter, og et større område forurenet af mineslagger er blevet indkapslet.
- Nye love og regler er blevet udformet med forslag fra det Danida-støttede netværk af miljøorganisationer LIDEMA.
- 25 områder, der gennem floder og søer leverer vand til landbruget, er kommet under den nationale vandressourceplan, der fremmer bæredygtig forvaltning af vandressourcer.
- De oprindelige folk er blevet inddraget i den miljømæssige forvaltning af deres egne områder gennem Danmarks støtte til Bolivias nationale program for beskyttede områder (SERNAP).

befolkningsgrupper, herunder specielt de oprindelige folk, i den politiske beslutningsproces inden for miljøområdet.

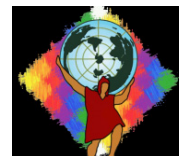
Kompleks situation

Enkelte aktiviteter indenfor miljøprogrammet fortsætter til 2013, mens andre slutter i 2011. Derfor er der stort fokus på at sikre en bæredygtig udfasning med henblik på, at den bolivianske regering, den private sektor og civilsamfundet selv fortsætter de nuværende aktiviteter i programmet, evt. gennem støtte fra andre donorer. Som udviklingsland står Bolivia imidlertid i en meget kompleks situation, hvad miljøet angår, eftersom hensynet til økonomisk udvikling skal balanceres med hensynet til beskyttelse af landets naturressourcer, herunder biodiversiteten, og en bæredygtig og mindre forurenende udvikling.

17.

19.—30.

APRIL PÅ AMBASSADEN

Det alternative klimatopmøde "Cumbre de los Pueblos" løber af stablen i Cochabamba, blandt andre med Danmark som interesseret iagttager på sidelinjen.

Ambassaden deltager i den niende FN-konference om oprindelige folks rettigheder, der finder sted i New York.

UDDANNELSE

Danmark har siden 2005 været en vigtig medspiller i forhold til en række forbedringer i det bolivianske uddannelsessystem. Men der er stadig meget, der kan gøres. Derfor fortsætter Danmark sin støtte med yderligere 115 millioner kroner frem til 2013.

Uddannelse er et af de områder, hvor Bolivia de senere år har oplevet den største udvikling. 92 % af alle bolivianske børn får en grundskoleuddannelse, stort set lige så mange af dem er piger som drenge, de tekniske uddannelser er blevet forbedrede, og den bolivianske regering arbejder hårdt for at sikre stadig bedre uddannelse også i fremtiden. For eksempel blev budgettet til uddannelsessektoren næsten fordoblet fra 2004 til 2008.

Danmark har siden 2005 ydet et væsentligt bidrag til flere af disse resultater, men der er stadig meget at nå. For eksempel er kvaliteten af undervisningen meget svingende flere steder i landet, hvilket blandt andet skyldes, at mange lærere er for dårligt uddannede. Derfor fortsætter Danmark med at støtte den bolivianske uddannelsessektor frem til 2013 med yderligere 115 millioner kroner.

Uddannelse for alle
Danmarks støtte til Bolivias uddannelsessystem er delt i to. Omkring 85 % af støtten går til det bolivianske undervisningsministeriums uddannelsesplan. Planen har som målsætning, at Bolivia i fremtiden skal tilbyde tosproglig, interkulturel undervisning samtidig med, at boliviansk uddannelse skal have relevans for arbejdsmarkedet. Derudover prioriterer planen; at alle bolivianere skal have lige adgang til uddannelse uden at blive udsat for social, kulturel, økonomisk eller sproglig diskrimination; at der er kvalitet og relevans i uddannelsen med fokus på en bred vifte af sociale og faglige kom-

Uddannelsesprogrammet

- Danmark har støttet boliviansk uddannelse siden 2005. Først med 180 millioner kr. frem til 2010 og siden med 115 millioner kr. fra 2010 til 2013.
- Danmarks støtte er todelt: Størstedelen går direkte til det bolivianske undervisningsministeriums uddannelsesplan, mens en mindre del går til de oprindelige bolivianske folks uddannelsesråd, CEPOS.
- Særlige fokus i uddannelsesprogrammet er: tosproglig interkulturel undervisning; produktionsrelateret uddannelse; uddannelse til marginaliserede grupper som kvinder, oprindelige folk og den fattige del af befolkningen.
- Den danske støtte indgår i en pulje som del af en fælles støtte sammen med Holland, Sverige og Spanien.

“Jeg er blevet bedre til at sætte mig i børnenes sted

Der er 110.000 folkeskolelærere i Bolivia, men mere end ti procent af dem har ingen formel uddannelse. Især i Bolivias landområder er der mange uuddannede lærere, hvilket går ud over kvaliteten af undervisningen. Igennem de seneste fire år har den danske støtte været med til at sikre, at de uuddannede lærere bliver uddannet. Ved udgangen af 2010 var de første par hundrede lærere allerede uddannet, og ved udgangen af 2012 vil den danske støtte have medfinansieret uddannelse til 12.000 uuddannede lærere. En af de lærere, der er blevet uddannet, er Elisabeth Calcinas. Hun har arbejdet som lærer de sidste 17 år i byen El Alto, men de sidste tre år har hun ved siden af sit arbejde selv siddet på skolebænken hver lørdag og søndag for at få sin formelle uddannelse som lærer.

- Tidligere underviste jeg kun ud fra min egen erfaring eller ud fra de råd, jeg fik fra andre lærere, forklarer hun.

- I dag er jeg blevet bedre til de fag, jeg underviser i, men det vigtigste er det pædagogiske. Gennem de metoder vi har lært, er jeg blevet meget bedre til at sætte mig i børnenes sted og få dem til at deltage aktivt i undervisningen. Fordi jeg har undervist samtidig med mine studier, kan jeg se, hvor meget bedre min undervisning er nu. Der er børn fra rigtig mange forskellige kulturer på vores skole, og derfor er det utrolig vigtigt at vide, hvordan man underviser ud fra forskellige kontekster. Det har jeg lært en masse om, siger Elisabeth Calcinas.

Maria Teresa Chayana Saravia, der underviser i landsbyen Santa Rosa i Bolivias lavland, viser sine elever en af mojos-kulturens mange dragter. Som en del af den særlige undervisningsplan de oprindelige folk selv har udarbejdet for området, bruger hun dragtens forskellige bestanddele til at undervise sine elever i både spansk og mojeño. De oprindelige folks uddannelsesråd modtager en særlig støtte fra Danmark.

petencer; at uddannelse skal være produktivt og lokalt forankret, så der er sammenhæng mellem den boglige uddannelse og de produktive ressourcer; og at institutionerne i uddannelsessystemet skal styrkes.

Bedre skolegang

I forhold til ovenstående har den danske støtte i 2010 bidraget på en række områder. Oprettelsen af nye skoler og kostskolebygninger har givet børn i landområderne bedre skolegang. Især pigerne har fået lettere adgang, da de nu kan blive på skolen og ikke behøver gå frem og tilbage hver dag med fare for at blive overfaldet. Investeringer i udstyr har forbedret de tekniske uddannelser over

Oprettelsen af nye skoler og kostskolebygninger har givet børn i landområderne bedre skolegang

hele landet. En reform af læreruddannelsen har betydet, at uddannelsen nu varer fem år i stedet for tre. Lærere der før underviste uden egentlig uddannelse er blevet uddannet. Nyt udstyr til 156 såkaldte "telecentre" rundt om i landet har givet skolebørn adgang til ny informations- og kommunikationsteknologi. Et projekt inspireret

af PISA-modellen er igangsat for at evaluere kvaliteten af undervisningen. Nye og forbedrede læseplaner er under udvikling, herunder til tekniske uddannelser. Og flere steder i landet er lærere er blevet uddannet i de oprindelige folks sprog og kultur.

Tosproglig undervisning

Danmark har derudover et særligt fokus på at støtte CEPOS, der er de oprindelige folks egne uddannelsesråd. CEPOS har siden 1994 spillet en aktiv rolle i både kampen for de oprindelige folks rettigheder til uddannelse, blandt andet undervisning i eget sprog, men også i udarbejdningen af Bolivias uddannelseslovgivning og uddannelse af lærere.

I 2010 sluttede første fase af støtten til CEPOS ovenpå en række gode resultater. En række af CEPOS' forslag er afspejlet i den nye uddannelseslov, og derudover har CEPOS bidraget til udarbejdelsen af læseplaner for tosproglig og interkulturel undervisning. Disse anvendes nu på pilotbasis i udvalgte områder.

95 % i 2015

De 115 millioner kroner Danmark i 2010 bevilgede til videre støtte af den bolivianske uddannelsessektor frem til 2013 vil fortsat både gå til det bolivianske undervisningsministeriums overordnede plan og til de oprindelige folks uddannelsesråd.

Udfordringerne i denne anden fase af støtten ligger i at sikre kvalitet og relevans i undervisningen, ligesom der stadig er meget at gøre, hvis Bolivia skal nå sit mål om, at 95 % af de bolivianske børn i 2015 skal have en grundskoleuddannelse. Målet er yderligere, at flere af disse børn skal komme fra marginaliserede grupper, fattige og oprindelige folk, der indtil nu har haft sværere adgang til uddannelsessystemet i Bolivia.

Den videre støtte til CEPOS kan forhåbentlig sikre, at CEPOS som institution kan fortsætte, når Danmarks støtte ophører i 2013. Derudover skal støtten hjælpe til, at lovændringerne på uddannelsesområdet følges op med konkrete initiativer, så de oprindelige folk også i praksis får adgang til undervisning i eget sprog og kultur.

Resultater af Danmarks støtte 2010

- Konstruktion af skoler og kostskolebygninger har forbedret skolegangen for børn i landområderne og gjort det lettere for især piger at komme sikkert i skole.
- Oprettelsen af 156 telecentre forskellige steder i Bolivia har givet eleverne adgang til ny informations- og kommunikationsteknologi.
- Investeringer i udstyr har forbedret de tekniske uddannelser.
- Nye læseplaner er blevet udviklet.
- Det bolivianske undervisningsministerium er blevet styrket og er derfor nu bedre i stand til at gennemføre egne projekter.
- Lærere er blevet uddannet i de oprindelige folks sprog og kultur.

MAJ PÅ AMBASSADEN

EU afholder festival i La Paz for at gøre opmærksom på de europæiske landes arbejde i Bolivia indenfor temaer som klima, økonomisk udvikling og menneskerettigheder.

7.

18.

Ambassaden deltager i indsættelsen af Lomeríos nye borgmester, Miguel Ipamo, der siden 2001 har været en yderst aktiv figur i programmet for de oprindelige folks rettigheder.

2.

NGO'en COMPA og dens danske partner International Børnesolidaritet inviterer ambassaden til COMPA's kulturhus i El Alto for at fortælle om deres fælles projekt for at fremme børns rettigheder.

7.—11

Verdensbanken, Schweiz, ministeriet for decentralisering og ambassaden laver evaluering af institutionen PDCR, hvilket fører til, at kommunerne får lettere adgang til finansiering af infrastruktur.

OFFENTLIGE REFORMER

Bolivia har en af Sydamerikas mindst velfungerende offentlige sektorer. Danmarks støtte til reform af den offentlige forvaltning i Bolivia arbejder for at gøre den offentlige sektor mere gennemsigtig og effektiv.

En af de væsentligste forskelle på udviklede lande og udviklingslande er velfungerende offentlige institutioner. Økonomisk og social udvikling, fattigdomsbekæmpelse og styrkelse af demokratiet kræver en effektiv statsadministration. Desværre har Bolivia i mange årtier været et af de lande i Sydamerika med den mindst velfungerende offentlige sektor. Dette skyldes blandt andet, at man i Bolivia historisk har prioriteret kortsigtede planer over en langsigtet opbygning af staten. Dertil kommer, at landet er præget af udbredt korruption. I 2009 brugte hver tredje bolivianer bestikelse, hvilket var nok til at sende Bolivia ned på en kedelig 110. plads

- Reform af den offentlige sektor
- Danmark har støttet forskellige reformer af Bolivias offentlige sektor siden 1999. Det nuværende program løber fra 2008 til 2013 og har et budget på 110 millioner kroner.
  - Den danske støtte fordeler sig på to hovedområder: 1) Støtte til oprettelsen af en ny, inkluderende, gennemsigtig og effektiv offentlig forvaltning, til gavn for borgerne samt kampen mod korruption, 2) Styrke en decentral udvikling gennem konstruktion af broer, veje og kunstvandingsanlæg, og derigennem støtte kommuner og amters kapacitet, så de kan yde bedre service.

over verdens mindst korrupte lande på Transparency Internationals liste.

Gennemsigtig og effektiv forvaltning
Siden midten af 80'erne har skiftende bolivianske regeringer, med mere eller mindre held, forsøgt at styrke de offentlige institutioner gennem en række reformer. Det er dette arbejde, Danmark støtter gennem programmet for reform af den offentlige sektor. Programmet har to komponenter. Den første sigter mod at modernisere den offentlige forvaltning på statsligt niveau, så der bliver skabt en både inklusiv, gennemsigtig, etisk og effektiv offentlig administration, der er til gavn for borgerne og samtidig bedre kan bekæmpe korruption. Programmet støtter i samarbejde med Bolivias regering en række aktiviteter for at hjælpe til at nå dette mål. Blandt andet skal folkeregistret moderniseres for at mindske bureaukrati, lovgivning skal gøres offentligt tilgængelig på nettet, et "observatorium" skal overvåge lovgivningsprocesserne, flere kvinder og oprindelige folk skal være en del af statsapparatet, og de enheder der bekæmper korruption i Bolivia skal styrkes - for blot at nævne nogle eksempler. Den anden af programmets komponenter sigter mod at modernisere den offentlige forvaltning på kommunalt og amtsligt niveau og samtidig styrke

civilsamfundet, så der bliver udviklet en koordineret forvaltning mellem de forskellige institutioner. Samtidig støtter denne komponent investeringer i infrastruktur i 111 landkommuner. Investeringerne skal tilgodese både den lokale befolkning og virksomhederne i området samtidig med, at de skal styrke kommunernes arbejde med at koordinere og effektivisere deres lokalforvaltning. Programmets anden del samfinansieres med Verdensbanken og Schweiz.

151.222 diplomer overrakt
Moderniseringen af den offentlige sektor er et omfattende projekt i alle lande – også i Bolivia. Dertil kommer, at landet de senere år har gennemlevet en række politiske forandringer, herunder den nye grundlov fra 2009, der også har spillet ind på reformarbejdet. Endvidere har der været mange udskiftninger på centrale poster, og disse faktorer har betydet, at programmet har haft en langsom fremdrift i den del, der omhandler den centrale administration. Alligevel lykkedes det i 2010 at opnå flere gode resultater. For eksempel er den bolivianske lovgivning blevet gjort

Den bolivianske lovsamling på 50.000 dokumenter er blevet offentligt tilgængelig takket være Danmarks støtte

offentlig tilgængelig på nettet på både spansk, quechua og aymara. Hver dag besøger 3.000 personer siden, der har gjort adgangen til boliviansk lov både lettere og mere gennemsigtig. Gratis og åben adgang til gymnasie-diplomer er et andet af programmets resultater fra 2010. Tidligere skulle unge studerende selv betale for at få deres diplom efter endt uddannelse.

“ Broen er meget vigtig for vores handel

Gennem den statslige institution PDCR har Danmark sammen med Verdensbanken og Schweiz siden 2008 støttet udvikling af infrastruktur i Bolivias kommuner og amter. I samfinansiering med kommunerne og amterne støtter PDCR ikke alene konstruktionen af veje, broer og mikro-vandingsanlæg, men også planer for den videre decentrale udvikling i Bolivia.

Kommer 3.000 mennesker til gode
Danmarks støtte gik i 2010 til en lang række projekter rundt omkring i landet. Et af disse er en 86 meter lang bro i kommunen Vila Vila tæt ved Cochabamba i den centrale del af Bolivia. Tidligere var der ingen vej udenom floden, hvilket besværliggjorde transporten til og fra kommunen - især i regntiden, hvor floden stiger meget. - Alene i vores kommune kommer broen mere end 3.000 mennesker til gode, men tallet er langt større, hvis man tæller de omkringliggende områder med. At vi nu har en bro over floden er meget vigtigt for handelen i området, forklarer borgmesteren i Vila Vila, Juan Siles Pozo. Broen i Vila Vila har kostet omkring 700.000 dollars, hvoraf PDCR har finansieret omkring 280.000 dollars, mens

Beboerne i Vila Vila betragter udsigten fra deres nye 86 meter lange bro over byens flod. Broen vil gøre det lettere for folk i området at transportere deres varer til markedet, især i regntiden.

Dette havde naturligvis en økonomisk slagside og var samtidig et problem for studerende langt væk fra byerne, eftersom diplomerne kun blev uddelt der. I dag uddeles diplomerne gratis og direkte efter endt uddannelse, hvilket indtil videre er kommet 151.222 studenter til gode. I forhold til kampen mod korruption har Danmark støttet to særlige antikorrupsionsenheder indenfor den bolivianske stat, der dels laver direkte undersøgelser af korruption i administrationen, og dels undersøger bank-forretninger med henblik på at bekæmpe pengevask for blandt andet at forhindre narkohandel. Derudover er 16 offentlige anklagere blevet styrket i deres arbejde med at bekæmpe korruption.

På det decentrale niveau realiserede kommuner og amter i 2010 flere af programmets konkrete projekter såsom at bygge veje, broer og kunstvandingsanlæg. Forventningen er, at denne proces for alvor vil tage fart i 2011 med planlagte investeringer på over 140 millioner kroner fra den fælles støtte med Verdensbanken og Schweiz. Programmet til reform af den offentlige sektor blev i 2010 forlænget frem til 2013. Dermed fortsætter programmet, indtil det danske udviklingssamarbejde med Bolivia bliver udfaset. Dette skal være med til at sikre, at programmets resultater og fokusområder bliver ordentligt integreret i Bolivias fremtidige arbejde for en bedre offentlig forvaltning.

- Resultater af Danmarks støtte 2010
- Den bolivianske lovsamling med 50.000 dokumenter er gjort offentligt tilgængelig på nettet på både spansk, aymara og quechua.
  - Undervisningsdiplomer, der tidligere kostede penge, er nu gratis, og 151.222 diplomer er blevet uddelt til gymnasieelever over hele landet.
  - 16 offentlige anklagere er styrket i deres arbejde mod korruption og to antikorrupsions-enheder under den bolivianske stat er blevet støttet, blandt andet i arbejdet mod pengevask.

JULI PÅ AMBASSADEN

2.

Bolivias lovgivning bliver frit tilgængelig på nettet, blandt andet med støtte fra Danmarks program for reform af den offentlige sektor.

20.

Ambassadør Morten Elkjær besøger NGO'en IMCC, der arbejder med sundhed i kommunen San Lucas i Bolivias højland. På billedet fortæller en traditionel behandler om fødsler.

2.—6.

26.

CSR-certifikater uddeles til virksomheder i La Paz og Santa Cruz, der har deltaget i workshops om CSR arrangeret af ambassaden og Bolivias handelskammer.

AUGUST PÅ AMBASSADEN

Den bolivianske sammenslutning af miljøorganisationer, LIDEMA, hædrer Danmarks indsats for miljøet i Bolivia med en æresmedalje.

RETSVÆSENET

Bolivias retsvæsen er både overbelastet, bureaukratisk og uden befolkningens tillid. Danmarks støtte til det juridiske system sigter mod at øge adgangen til retsvæsenet ved at styrke de juridiske institutioner og samtidig oprette blandt andet mindst syv nye retscentre.

Retsvæsenet i Bolivia er en af landets mest skrøbelige institutioner. I 2010 fik Bolivias kun 1.000 domstole 360.000 nye sager. 80 procent af de sager der bliver forelagt domstolene når aldrig til domsfældelse. 3/4 af de indsatte i landets fængsler bliver aldrig dømt og må i stedet løslades, når sagen forældes. I 2009 var der kun 50 offentlige forsvarere i landet, hvilket betyder ringe retssikkerhed for de anklagede, og dertil kommer, at en stor del af befolkningen i almindelighed har stærkt begrænset adgang til retsvæsenet på grund af både geogra-

fiske, sproglige og kulturelle barrierer. Det juridiske system er desuden karakteriseret ved at være bureaukratisk og opfattes som korrupt af befolkningen. Alt dette gør, at befolkningen har meget lav tillid til retsvæsenet og derfor fra tid til anden griber til selvjustits. Der er derfor et stort behov for at støtte opbygningen af det bolivianske retsvæsen.

Nye retscentre
Den danske støtte til forbedret adgang til retssystemet i Bolivia arbejder ud fra en tostrengt strategi: Dels sigter den mod umiddelbart at forbedre udbuddet af offentlig service på retsområdet, med særligt fokus på at løse kvinders og oprindelige folks juridiske problemer, og dels bidrager den til at styrke retsvæsenet på længere sigt gennem institutionel opbygning og bedre koordinering mellem centrale institutioner som domstolene, anklagemyndigheden og justitsministeriet. Programmet består af tre dele. Den første del handler om oprettelsen af mindst 7 retscentre rundt omkring i landet. Disse skal sikre, at fattige bolivianere får lettere adgang til retssystemet på lokalt niveau. Programmets anden del sigter mod at styrke justitsministeriet, domstolssystemet, den offentlige anklager og den offentlige forsvarer. Målet er at opnå en forbedring af disse instansers effektivitet og derudover sikre, at myndighederne er i stand til at operere effektivt i de syv retscentre.

- Programmet for retsvæsenet
- Danmarks støtte til Bolivias retsvæsen løber fra 2009 til 2012 og har et samlet budget på 80 millioner kroner.
  - Programmet har tre hovedkomponenter: 1) Oprettelsen af mindst 7 retscentre, der skal sikre befolkningen lettere adgang til retsvæsenet; 2) Styrke justitsministeriet, domstolene, anklagemyndigheden og den offentlige forsvarer; 3) Støtte både ombudsmandsinstitutionen og et netværk af NGO'er for at sikre overvågning af og oplysning om retsvæsenet.
  - Justitsprogrammet har et særligt fokus på at støtte både kvinder og de oprindelige folks adgang til retsvæsenet.

Gudinden Justicia ser ud over Bolivias officielle hovedstad Sucre, der også er hjemsted for landets højesteret. Desværre er retsvæsenet i Bolivia karakteriseret ved at være bureaukratisk og uden befolkningens tillid. Der er kun 1.000 domstole i landet, men i 2010 fik de forelagt i alt 360.000 nye sager. Dertil kommer, at Bolivia i 2009 kun havde 50 offentlige forsvarere. Det betyder ringe retssikkerhed for anklagede, der ikke har råd til en advokat.

Den tredje del er en støtte til både den bolivianske ombudsmand og til civilsamfundet. Ombudsmanden er en vel fungerende og respekteret institution i Bolivia. Danmark har støttet ombudsmanden siden 1999, og den fortsatte støtte skal hjælpe institutionen til at blive endnu bedre i sit arbejde. Denne del af støtten bliver udfaset i 2011. Støtten til civilsamfundet er rettet mod et netværk af mere end 50 NGO'er, der gennem fortalervirksomhed og oplysning arbejder for gennemsigtighed i retssystemet, lige adgang til rettergang og interkulturel retfærdighed.

“ Der er stadig mange sager, vi ikke når

De bolivianske domstole får hvert år forelagt 360.000 sager, men i 2009 havde landet kun 50 offentlige forsvarere, hvilket betyder meget ringe retssikkerhed for de mennesker, der bliver anklaget for en forbrydelse, men ikke har råd til at hyre en advokat. Danmark var i 2010 med til at finansiere ni nye offentlige forsvarere rundt omkring i Bolivia. En af disse er advokaten Miguel López, der arbejder som offentlig forsvarer i byen Villamontes. Der bor mere end 20.000 mennesker i selve byen Villamontes, men oplandet er langt større. - Jeg er den første offentlige forsvarer i Villamontes. Tidligere måtte folk tage til Tarija, der ligger 10 timer væk, hvis de skulle gøre sig håb om at få en offentlig forsvarer, forklarer han.

- Folk er meget taknemmelige for, at Villamontes nu endelig har fået en offentlig forsvarer. De ser det som noget virkelig positivt, især fordi der er mange mennesker her med meget få ressourcer, og for dem er det meget svært at finde penge til at hyre en advokat, forklarer han. Miguel López har mellem 15 og 17 sager hver måned fra hele oplandet omkring Villamontes, men det dækker ikke behovet. - Det er rigtig godt, at der endelig er en offentlig forsvarer her, men 17 sager om måneden er mange, og der er adskillige sager, jeg ikke når, fordi vi ikke har bemanding. Så jeg håber meget, det snart bliver muligt at ansætte en forsvarer mere. Der er behov for det, siger Miguel López.

Ni nye offentlige forsvarere
Støtten til retssektoen begyndte i 2010 og har endnu kun haft en begrænset gennemslagskraft. Det skyldes blandt andet, at Bolivia er i gang med en fundamental ændring af retssystemet på baggrund af den nye grundlov fra 2009, hvilket har skabt en del udfordringer i koordinationen mellem de forskellige retsinstitutioner i landet. Dertil kommer, at de oprindelige folks retssystemer ifølge grundloven fungerer på lige fod med det ordinære retssystem, hvilket også har medført en række udfordringer. På trods af dette lykkedes det alligevel justitsprogrammet at opnå konkrete resultater i 2010.

Først og fremmest har Danmarks støtte betydet, at der i 2010 blev ansat ni nye offentlige forsvarere i Bolivia. Dette er et vigtigt skridt fremad, eftersom der i 2009 kun var 50 offentlige forsvarere i landet. Derudover har Danmarks støtte også betydet en forbedring af de retsmedicinske undersøgelser, og de NGO'er der arbejder for gennemsigtighed og retfærdighed i det bolivianske retsvæsen er blevet styrket i deres arbejde. Sidst men ikke mindst er det indledende arbejde omkring oprettelsen af de syv retscentre kommet i gang, og de første af disse vil stå klar i begyndelsen af 2012.

- Resultater af Danmarks støtte 2010
- Ni nye offentlige forsvarere er blevet ansat rundt omkring i landet (en stigning fra 50 til 59 på landsplan).
  - De retsmedicinske undersøgelser er blevet forbedret.
  - Ombudsmandsinstitutionen og den del af civilsamfundet, der arbejder for gennemsigtighed og retfærdighed i retsvæsenet, er blevet styrket i deres arbejde.
  - Indledende undersøgelser er påbegyndt med henblik på oprettelsen af mindst syv retscentre forskellige steder i landet i 2012.

SEPTEMBER PÅ AMBASSADEN

Danida godkender nye bevillinger til uddannelse og landbrug i Bolivia på henholdsvis 115 og 170 millioner kr. (Uddannelsesminister Roberto Aguilar og Ambassadør Morten Elkjær).

8.

24.

Sammen med de otte danske NGO'er i Bolivia og deres lokale partnere afholder ambassaden NGO-møde for at udveksle erfaringer om at arbejde i Bolivia.

13.

Ambassaden fejrer månedsjubilæum for sin facebook-profil, der gik i luften den 13. september.

15.

Kunstvandingsprojekt i nationalparken "El Palmar" modtager Danida-støtte på ca. 1 million kr. Projektet vil sikre større indkomst for 337 familier i området.

OKTOBER PÅ AMBASSADEN

B2B

Investeringerne i den private sektor i Bolivia er meget lave, hvilket betyder få nye arbejdspladser. Ambassadens B2B-program forsøger at skabe nye forretningsforbindelser mellem danske og bolivianske virksomheder - og derigennem også beskæftigelse.

På trods af den økonomiske udvikling, Bolivia har oplevet de senere år, er investeringerne i den private sektor stadig meget lave. Ambassadens Business-to-Business program forsøger at bidrage til udviklingen af den private sektor i landet ved at støtte etableringen af langsigtede partnerskaber mellem virksomheder i Danmark og Bolivia. Den danske virksomhed får adgang til nye markeder og produktionsmuligheder, mens den bolivianske virksomhed får styrket sin position gennem adgang til dansk teknologi og knowhow. Resultatet er et fælles projekt, ofte en fællesejet virksomhed, der skaber nye arbejdspladser og et bedre arbejdsmiljø.

3.000.000 liter blod
B2B-programmet i Bolivia har 23 projekter fordelt på Bolivias fire største byer Santa Cruz, La Paz, Cochabamba og El Alto. Projekterne befinder sig inden for vidt forskellige områder. I Cochabamba arbejder 24 bolivianske grafikere med at designe annoncer i en række danske ugeaviser. Den danske avis sender materialet via nettet til Bolivia, hvorefter grafikerne på topmoderne udstyr færdigdesigner annoncerne og sender dem tilbage til Danmark. I La Paz beskæftiger en dansk-boliviansk filial af rejsebureauet Topas 25 kvinder og mænd, der arrangerer adventureturisme og driver et kombineret hotel og restaurant af højeste kvalitet.

I Santa Cruz er det danske firma Sera Scandia og det bolivianske firma Tusequis i gang med at bygge en fabrik, der i løbet af 2011 skal opstarte produktionen af blandt andet medicin og dyrefoder baseret på blod fra de omkringliggende slagterier. Fabrikken vil kunne behandle 3.000.000 liter blod om året og derigennem beskæftige 40 ansatte samtidig med, at miljøet i området vil blive stærkt forbedret, fordi blodet ikke længere vil blive lukket ud som spildevand. Og i Bolivias højland har det danske bageri Aurion og virksomheden Andean Valley fundet sammen om en eksport af den næringsholdige afgrøde quinoa. I alt er 228 bolivianske mænd og kvinder i øjeblikket ansat i projekter støttet af B2B-programmet, og håbet er, at dette tal vil stige i takt med, at de nuværende projekter udbygger deres aktiviteter de kommende år. Eftersom Danmark udfaser samarbejdet med Bolivia i 2013, vil der ikke blive iværksat nye B2B-projekter.

B2B

- Business-to-Business programmet har siden 2002 støttet etableringen af langsigtede forretningsforbindelser mellem danske og bolivianske virksomheder.
- B2B-programmet støttede i 2010 23 projekter med i alt 12 millioner kr.
- Projekterne befinder sig indenfor en række forskellige områder. De største er agroindustrien og IT. Dertil kommer grafisk design, smykke-produktion, tekstiler, turisme og quinoa-produktion.
- I øjeblikket er 228 bolivianske mænd og kvinder ansat i projekter støttet af B2B-programmet.

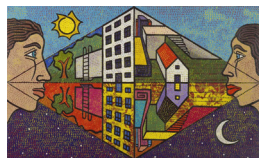

I virksomheden Inproco i Cochabamba er 30 ansatte beskæftiget med at lave mælketanke af rustfrit stål til den bolivianske industri. Teknologien kommer fra det danske firma Flowtech, og adskillige af de ansatte har allerede været på besøg i Danmark for at lære om moderne produktionsmetoder, men også om arbejdsmiljøets betydning for en effektiv produktion. Endvidere har Inproco, efter dansk forbillede, både hævet lønnen og nedsat arbejdstiden med større produktion til følge.

NOVEMBER PÅ AMBASSADEN

15.

23.

Ambassadør Morten Elkjær indvier udstillingen "Espacios Urbanos" af den dansk-mexicanske maler Rama Nash og dermed også det nye Danida-støttede galleri 'El Consulado'.

Som tak for Danmarks langvarige indsats for Bolivias oprindelige folk modtager ambassaden de oprindelige folks højeste udmærkelse 'Den gyldne pil'.

“ Samarbejdet har fordoblet antallet af ansatte

En ansat i firmaet Andean Valley renser en lille del af de 1.500 tons quinoa virksomheden hvert år eksporterer—blandt andet til det danske bageri Aurion, som Andean Valley samarbejder med gennem ambassadens Business-to-Business program.

På den golde bolivianske højslette er det kun få afgrøder, der har en chance. Men paradoksalt er højsletten alligevel hjemsted for en af verdens allermest nærende afgrøder. En afgrøde så næringsholdig, at NASA bruger den som astronaut-føde. Quinoa hedder det lille frø med de fantastiske egenskaber, og afgrøden er indenfor de senere år blevet et regulært modefænomen i store dele af verden. Siden 2003 har det danske bageri Aurion og det bolivianske firma Andean Valley, gennem B2B-programmet, haft et tæt samarbejde om at udvikle nye quinoa-produkter og eksportere quinoa til Europa. Og samarbejdet har været en stor succes. Gennem adskillige år har de to firmaer løbende forbedret kvaliteten af deres produkt, og det betyder, at de i dag har fået et solidt fodfæste på både det skandinaviske og nordeuropæiske marked. I 2003 eksporterede Andean Valley 10 tons quinoa til Danmark, mens tallet for 2011 ventes at blive 180 tons. I samme periode er Andean Valley gået fra at beskæftige 30 familier, der producerer quinoa, til i dag at have 447 familier, der leverer quinoa til virksomheden. Og prisen for familiernes afgrøder er indenfor bare de sidste fire år steget fra 30 dollars pr. sæk (46 kilo) til 115 dollars.

Essentiel betydning

I takt med at efterspørgslen på quinoa er eksploderet på verdensplan, er Andean Valleys eksport steget tilsvarende. Eksporten til Europa via Aurion udgør derfor kun godt ti procent af firmaets samlede årlige eksport på omkring 1.500 tons quinoa. Alligevel understreger firmaets direktør Javier Villalobos, at samarbejdet med Aurion har været af essentiel betydning for Andean Valley. - Aurion har givet os et fokus på bedre arbejdsmiljø, så vi i dag har mindre støj, mindre forurening, færre farlige maskiner og en mere effektiv produktion. Men det vigtigste er, at vi takket være Aurions assistance nu laver vores egne produkter af quinoa såsom pasta, vegetarburgere, pizzadej og budding, siger Javier Villalobos. - Omkring halvdelen af vores 28 ansatte arbejder med disse produkter. Der ligger en stor fremtid i flere af produkterne på en række internationale markeder, og derfor har den del af samarbejdet med Aurion været essentielt for os, forklarer Javier Villalobos. Andean Valley etablerede i 2010 et datterselskab i Brasilien for at sælge de nye produkter, der blandt andet er kommet ud af B2B-samarbejdet med Aurion.

9—10.

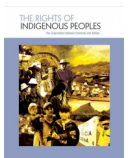
20.

DECEMBER PÅ AMBASSADEN

Sammen med banken for produktiv udvikling afholder ambassaden seminar om den garantifond Danmark fra 2011 støtter gennem landbrugsprogrammet.

En række bolivianske og internationale institutioner modtager i alt 400 eksemplarer af erfaringsopsamlingen fra programmet til støtte for de oprindelige folks rettigheder.

OPRINDELIGE FOLK

Programmet for støtte til de oprindelige bolivianske folks rettigheder blev afsluttet i 2010 efter 13 års arbejde. Støtten har været med til at sikre, at de mere end fem millioner mennesker, der hører til de oprindelige folk, i dag har både jord og politiske rettigheder.

Mere end halvdelen af Bolivias ti millioner indbyggere er oprindelige folk. Alligevel har de forskellige oprindelige folk altid været diskrimineret og holdt uden for politisk indflydelse. Danmark har siden starten på udviklingssamarbejdet med Bolivia i 1994 haft et helt særligt fokus på at fremme de oprindelige folks rettigheder.

Ud over at være et gennemgående tema i alle de danskstøttede aktiviteter havde Danmark til 2010 endvidere et specifikt program til støtte for de oprindelige folk. Det overordnede formål med programmet var at fremme de

oprindelige folks rettigheder og samtidig støtte deres sociale og økonomiske udvikling. Dette skete gennem tre fokusområder.

For det første sigtede programmet mod at støtte udviklingen og gennemførelsen af en sammenhængende strategi for oprindelige folks rettigheder i den offentlige sektor i Bolivia, således at de rettigheder, de oprindelige folk fik med en række reformer i 1994, også bliver ført ud i praksis.

For det andet støttede programmet den bolivianske jordreform fra 1996 med særligt fokus på opmåling og udstedelse af skøder på de oprindelige folks fællesjorder. Dette arbejde har været helt essentielt for at sikre de forskellige oprindelige folk ejendomsretten over deres egne territorier,

så de kan leve på deres eget land i overensstemmelse med deres forskellige traditioner og skikke.

For det tredje sigtede programmet mod at styrke de oprindelige folk i at udvikle og forvalte deres fællesjorder, herunder at samarbejde effektivt med de forskellige offentlige myndigheder.

11 millioner hektarer

Resultaterne af støtten til de oprindelige folk er mange.

Først og fremmest har den danske støtte sikret, at der er blevet opmålt 11.309.747 hektarer jord på de oprindelige folks fællesjorder, og at der er blevet udstedt skøder på denne jord til 135 samfund blandt de oprindelige folk. Et særligt vigtigt kulturtræk for de oprindelige folk i Bolivia er netop, at de forskellige landsbysamfund rundt omkring i landet ejer jorden i fællesskab, og den danske støtte har været stærkt medvirkende til, at de oprindelige folk nu har papir på, at de ejer deres egen jord.

I forbindelse med generalforsamlingen for de 32 oprindelige folk i lavlandet den 23. november fik ambassadør Morten Elkjær overrakt "Den gyldne pil". Udmærkelsen er den højeste, Bolivias oprindelige folk kan give. Morten Elkjær modtog udmærkelsen for den støtte Danmark har givet de oprindelige folk, siden Bolivia blev dansk samarbejdsland i 1994. Ambassadøren takkede for hæder og gav udtryk for stolthed og glæde over, at samarbejdet mellem Danmark, de oprindelige folk og Bolivias regering har været så frugtbar, som det er tilfældet.

“ Et kæmpe skridt for vores selvstyre og vores rettigheder

- Den danske støtte har været utrolig vigtig for Bolivias oprindelige folk. Den har været et kæmpe skridt for vores selvstyre og for vores rettigheder i almindelighed.

Sådan forklarer Miguel Ipamo betydningen af den danske støtte til Bolivias oprindelige folk.

Miguel Ipamo er selv en af de oprindelige folk, og siden 1994 har han i forskellige organisationer arbejdet for de oprindelige folks rettigheder.

I 2001 blev han rådgiver i organisationen CICOL, støttet af Danmark, og her begyndte han arbejdet med at udvikle planer for forvaltningen af Lomerio, der er det område, han selv er født og opvokset i. I 2007 blev han ansat som teknisk direktør i CIDOB, der er hovedorganisationen for de 32 oprindelige folk i Bolivias lavland. Her arbejdede han for at implementere de oprindelige folks forvaltningsplaner.

Og i 2010 vendte han tilbage til Lomerio, hvor han blev valgt som borgme-

ster for kommunens 8500 indbyggere. I dag styrer han Lomerio i overensstem-

med den forvaltningsplan for området, han selv var med til at udarbejde på vegne af sit folk.

- Tidligere kæmpede vi for vores politiske rettigheder. Dem har vi nu, og derfor handler fremtiden om, at vi skal blive endnu bedre til at organisere os og styre vores egne territorier, forklarer Miguel Ipamo.

- Der er stadig lang vej for at nå det mål. Mange steder er de oprindelige folks jorder endnu ikke målt op, og andre steder mangler der planer for forvaltningen af jorderne. Men med den danske støtte har vi taget et meget stort skridt i den rigtige retning - også for det arbejde, der ligger foran os.

For det andet er de oprindelige folk blevet styrket i at administrere deres egne jorder. Tusindvis af både mænd og kvinder har deltaget i workshops og kurser for at udveksle erfaringer og udvikle nye planer for forvaltning af deres territorier. I den forbindelse er de oprindelige folk også blevet styrket i at skabe en miljømæssig og økonomisk bæredygtig udvikling i deres områder. Alt dette har været medvirkende til, at de oprindelige folk i dag er langt stærkere politiske aktører end tidligere, og at deres rettigheder er blevet skrevet ind i den nationale lovgivning, blandt andet i Bolivias nye forfatning fra 2009. For det tredje tog programmet et vigtigt indledende skridt i at fremme tosproglig undervisning i Bolivia. Dette er blandt meget andet sket ved at uddanne 1.956 lærere i tosproglig undervisning, uddanne 547 hjælpelærere og udvikle undervisningsmateriale på 19 indianske sprog.

Endelig var programmet medvirkende til, at den bolivianske regering har oprettet en særlig fond for udviklingsstøtte til de oprindelige folk, hvilket vil fremme bæ-

redygtighed indenfor området.

Dertil kommer en række aktiviteter, ambassaden støtter i sine andre programmer. For eksempel støtter uddannelsesprogrammet de oprindelige folks uddannelsesråd, der arbejder for at udvikle tosproglig og interkulturel undervisning, ligesom miljøprogrammet også har særlig fokus på de oprindelige folk i de nationalparker, Danmark støtter i Bolivia.

Omfattende erfaringsopsamling

Erfaringerne og resultaterne fra de 13 års arbejde for de oprindelige folks rettigheder blev i 2010 samlet i en rapport, der er blevet uddelt til både de oprindelige folks organisationer, offentlige institutioner og internationale organisationer som FN og Verdensbanken. Ambassadens håb er, at bogen i fremtiden vil udgøre et vigtigt dokument for de institutioner, både nationale, internationale, private og offentlige, der måtte være interesserede i at fortsætte det videre arbejde med de oprindelige folks rettigheder i Bolivia.

Danmarks støtte

- Bolivias oprindelige folk er et tværgående tema for Danmarks støtte.
- Fra 1997 til 2010 støttede Danmark endvidere et særligt program for de oprindelige folks rettigheder. Programmets to faser (1997—2004 og 2005—2010) havde et samlet budget på 471 millioner kr.
- Programmet fokuserede på tre hovedområder: 1) at få udviklet en samlet national strategi for de oprindelige folks rettigheder på statsniveau, 2) opmåle og udstede skøder på de oprindelige folks territorier, 3) støtte de oprindelige folk i administrationen af deres fællesområder.

Resultater af Danmarks støtte 97-10

- 11.309.747 hektarer jord (2,5 gange Danmarks areal) er blevet opmålt, og skøder på den opmålte jord er blevet uddelt til 135 samfund blandt de oprindelige folk.
- De oprindelige folk er blevet styrket i at administrere deres egne jorde, hvilket samtidig har gjort dem til stærkere politiske aktører.
- 46.000 mænd og kvinder fra de oprindelige folk er blevet styrket i deres arbejde med forvaltning af deres territorier.
- 1.956 lærere er blevet uddannet i tosproglig undervisning. 573 studerende har afsluttet en tosproglig uddannelse. 547 hjælpelærere er blevet uddannet, og undervisningsmateriale på 19 indianske sprog bestående af 294 tekster er blevet trykt.
- Hensynet til oprindelige folks rettigheder er inkluderet i national lovgivning—blandt andet i den nye forfatning fra 2009.
- I 2010 udgav ambassaden en erfaringsopsamling på baggrund af de 13 års arbejde for de oprindelige folks rettigheder. Bogen blev uddelt i 400 eksemplarer til bolivianske såvel som internationale organisationer og institutioner. Håbet er, at bogen kan være en vigtig bidragyder til de, der fortsætter arbejdet for de oprindelige folks rettigheder i Bolivia.

KULTUR

Ambassadens kulturprogram støtter en række projekter, der gennem kulturen arbejder for et åbent og demokratisk boliviansk samfund med plads til alle landets mange forskellige folk.

De forandringer Bolivia har gennemgået de senere år er ikke bare synlige i forhold til politik, men også i forhold til kulturlivet. Folklore og de oprindelige folks kunst og kultur ses overalt. Samtidig opstår der nye hybridgenrer, hvor de oprindelige sprog og kulturer mødes med en mere europæisk-inspireret kultur.

Ambassadens kulturprogram sigter mod at støtte denne proces på en måde, så alle sider af boliviansk kultur får en stemme samtidig med, at en fornemmelse for fælles identitet og gensidig forståelse også bliver bevaret og videreudviklet.

Derudover ønsker kulturprogrammet at styrke den del af civilsamfundet, der arbejder inden for kulturlivet, så kulturen kan medvirke til at skabe et åbent og demokratisk samfund. Og endelig arbejder programmet for at skabe kulturel dialog og udveksling mellem Danmark og Bolivia.

Ni projekter

Danmarks støtte til Bolivias kulturliv går gennem organisationen FUNDECYD, der administrerer de projekter, ambas-

saden støtter. I 2010 blev det til ni projekter indenfor så forskellige grene af kulturlivet som musik, dans, teater og billedkunst.

En dukketeater-forestilling om hvad det vil sige at være bolivianer i det nye Bolivia, blev vist i både La Paz, Potosí og Sucre for en række skoleklasser.

I La Paz lavede skolebørn "video-postkort" om deres liv og deres kultur, som blev sendt til børn andre steder i verden.

Et projekt for handikappede brugte teater, maleri og keramik som midler til at styrke deltagernes muligheder for at udtrykke sig både kunstnerisk og socialt.

Kulturworkshops for skolebørn satte fokus på klimaforandringer og vand som vigtig naturressource.

Skulptører fra forskellige lande i verden mødtes til en uges samarbejde og erfaringsudveksling. Dette projekt løb af stablen på en offentlig plads i Santa Cruz, hvor skulptørerne arbejdede i træ, der har fået et særligt FSC-certifikat. FSC-certifikatet er et bevis på, at træet er bæredygtigt produceret, og kunstnerne ønskede dermed at skabe opmærk-

Stillbillede fra den danske dokumentarfilm "Stemmer fra Bolivia". I oktober 2010 blev filmen vist og debatteret på en workshop om dokumentarfilm i La Paz, hvor filmens instruktør, Niels Boel, deltog og gav gode råd til unge bolivianske instruktører.

somhed omkring problemer med skovhugst i Sydamerika.

Og endelig var medarbejdere fra det bolivianske etnografiske museum MUSEF i december i Danmark for at mødes med folk fra museet Moesgaard. Ideen med udvekslingen var, at MUSEF skal blive bedre til at formidle Bolivias forskelligartede kultur, især til skolebørn. Derudover planlægger MUSEF i 2011 en større udstilling om vikingetiden.

Fælles for de ni støttede projekter er, at de alle på hver sin måde berører temaer, der handler om det bolivianske samfund i dag, og om hvordan Bolivia skal indrettes i fremtiden, så samfundet kommer til at inkludere alle Bolivias forskellige folkeslag.

ring af coca-dyrkning, to FN-rapporter om klimaforandringer og udvikling i Bolivia, et kulturprojekt om demokratisk udvikling, den europæiske filmfestival i Bolivia og to workshops om dokumentarfilm.

- I alt blev der via særbevillinger givet 7 millioner kroner i støtte i 2010.
- En række forskningssamarbejder mellem danske og bolivianske forskningsinstitutioner inden for bl.a. landbrug, skovbrug og biodiversitet blev endvidere støttet gennem særlige forskningsbevillinger.

åbent og demokratisk samfund, styrke marginaliserede grupper gennem kulturen og promovere kulturelt samarbejde og dialog mellem Danmark og Bolivia.

- I 2010 støttede ambassaden, gennem FUNDECYD, ni kulturprojekter med i alt 599.418 kroner.
- Ud over kulturprogrammet støtter ambassaden også forskellige lokale projekter gennem særbevillinger, over den lokale bevilingskompetence.
- I 2010 støttede ambassaden via særbevillinger blandt andet FN's særlige organisation for registre-

NGO'ER

Syv danske NGO'er arbejdede i 2010 i Bolivia, blandt andet via støtte fra Danida. De danske NGO'er arbejder inden for så forskellige temaer som oprindelige folk, sundhed, forurening, kultur og seksualundervisning.

Ud over den støtte Danmark som stat yder Bolivia, er der i øjeblikket syv danske NGO'er, der har projekter i landet – de fleste i samarbejde med lokale bolivianske NGO'er. NGO'erne hjælper hvert år tusindvis af bolivianere til en bedre tilværelse.

De danske NGO'er er overvejende finansieret af Danida, men arbejder alligevel uafhængigt af den danske stat og dens programmer i Bolivia.

Pesticidforurening

Den største af de danske NGO'er i Bolivia er IBIS, der i løbet af 2010 havde en række projekter inden for opmåling af jord til de oprindelige folk, tosproglig uddannelse og erfaringsudveksling mellem de oprindelige folk fra højlandet og lavlandet.

Organisationen Dialogos afsluttede i 2010 anden fase af et projekt, der i samarbejde med den bolivianske institution Plagbol har arbejdet intenst for at mindske pesticid-forurening i Bolivia. Projektet har uddannet en række bolivianere både i sundhedssektoren og i landbrugsproduktionen, hvilket har mindsket brugen af pesticider. Projektet har vist sig så effektivt, at landbrugsministeriet har adopteret dets strategi.

Sundhedsorganisationen IMCC, der i Bolivia består af udsendte danske lægestuderende, fortsatte i 2010 deres mangeårige arbejde i San Lucas. Ud over det løbende arbejde for at bedre sundheden i kommunen afholdt IMCC også 113 workshops for at styrke især kvinder og lokale læger i deres viden om sundhed. Derudover gav IMCC 31 stipendier til bolivianske medicinstuderende.

AC Børnehjælp arbejdede i 2010 for børns trivsel i både La Paz, El Alto og Santa Cruz. I La Paz og El Alto fortsatte et projekt, der hjælper 1500 familier til bedre behandling af deres kronisk syge børn, og i slumkvarteret Plan-3000 i Santa Cruz arbejdede AC Børnehjælp for at forebygge omsorgssvigt og mishandling af børnene i den 300.000 indbyggere store bydel.

Seksualundervisning

Organisationen Axis fortsatte i 2010 sit arbejde med seksualundervisning i Bolivia. På baggrund af en undersøgelse blandt 1.800 bolivianske unge mellem 13 og 25 år har projektet udviklet nye undervisningsmaterialer og metoder indenfor seksualoplysning. 775 voksne har lært disse metoder og brugt dem til at undervise omkring

Danske NGO'er i Bolivia

- NGO står for "Non Governmental Organisation" og er typisk en civilsamfundsorganisation, der arbejder med udvikling uafhængigt af statslige interesser.
- I Bolivia er der i øjeblikket syv aktive danske NGO'er, der i fællesskab med en række bolivianske organisationer har projekter rundt omkring i landet.
- De danske NGO'er i Bolivia arbejder indenfor en række områder såsom uddannelse, miljøforbedring og kultur.

10.000 bolivianske børn i forebyggelse af kønssygdomme mv. Det bolivianske undervisningsministerium har indarbejdet erfaringerne fra projektet i den nye uddannelseslov.

Caritas videreudviklede i 2010 sit arbejde i de to kommuner Coroma og Los Lipez i det bolivianske højland, hvor store dele af befolkningen lever i ekstrem fattigdom. I Coroma var fokus på at forbedre og demokratisere udviklingen, mens det i Los Lipez var på egnsudvikling især med henblik på landbrug.

Sidst men ikke mindst fortsatte International Børnesolidaritet sammen med den bolivianske organisation COMPA sit arbejde for børns rettigheder i El Alto. Projektet bruger kunst og kultur som et pædagogisk værktøj på skoler og i ungdomsnetværk. Målet er, at børnene gennem aktiv kunstnerisk deltagelse bliver i stand til at udtrykke sig og stille krav om rettigheder.

Fælles afsæt

Ambassaden, de danske NGO'er og deres bolivianske samarbejdspartnere afholdt i september 2010 en fælles workshop for at udveksle erfaringer om at arbejde med udvikling i Bolivia. Planen er at afholde en lignende workshop i 2011 for at fortsætte og udbygge den gode kommunikation, der allerede eksisterer mellem ambassaden og de danske NGO'er i Bolivia.

NGO'ernes arbejde i Bolivia giver anledning til en række kulturmøder. På billedet er to danske udsendte fra NGO'en IMCC blevet inviteret til dans med deres lokale samarbejdspartnere.

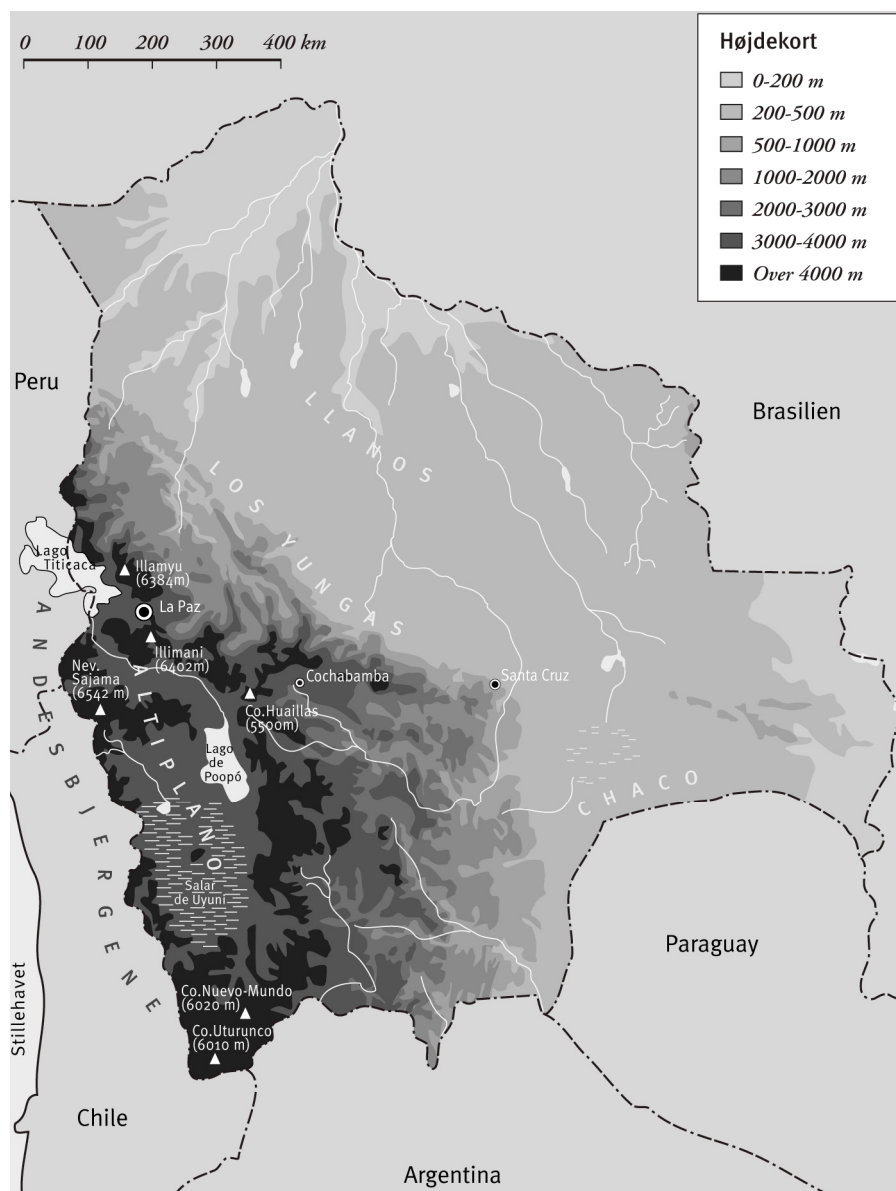
Årsberetningen 2010 for udviklings-samarbejdet med Bolivia fokuserer på de resultater, ambassaden har opnået i samarbejde med den bolivianske stat, privatsektoren og civilsamfundet i landet.

Udviklingssamarbejdet med Bolivia gav i 2010 en lang række konkrete resultater, for eksempel: 7.500 familier, der arbejder med landbrug, har oplevet en indkomststigning på i gennemsnit 21 procent; Konstruktion af skoler og kostskolebygninger har givet børn på især landet bedre skolegang; Den bolivianske lovsamling med 50.000 dokumenter er blevet offentlig tilgængelig på nettet; Ni nye offentlige forsvarere er blevet ansat rundt omkring i landet.

2010 var også året, hvor programmet for Bolivias oprindelige folk blev afsluttet efter 13 års arbejde. Et af resultaterne af programmet er, at 11.309.747 hektarer jord (2,5 gange Danmarks areal) er blevet opmålt, og skøder på den opmålte jord er blevet uddelt til 135 samfund blandt de oprindelige folk. Således har de oprindelige folk nu papir på, at de faktisk ejer den jord, de altid har boet på.

Men udviklingssamarbejdet i Bolivia er også præget af vanskeligheder, især hvad angår kapaciteten i den offentlige sektor. Bolivia har altid kæmpet med en svag offentlig administration, og dertil kommer, at de politiske forandringer, landet i disse år gennemlever, har betydet en række udskiftninger i administrationen, hvilket igen har hæmmet reformarbejdet—både Bolivias eget og det der knytter sig til udviklingssamarbejdet.

Dette til trods har Bolivia og Danmark i fællesskab, siden Bolivia blev samarbejdsland i 1994, opnået en række gode resultater—både på den korte og den lange bane.

UDENRIGSMINISTERIET

DANIDA | DANMARKS UDVIKLINGSSAMARBEJDE

Årsberetning for Danmarks udviklingssamarbejde med Bolivia 2010

Udgiver

Den danske ambassade La Paz
Av. Arce 2799
Edif. Fortaleza, piso 9
Casilla 9860
La Paz, Bolivia
Telefon: +591 (2) 2432070
Email: lpbamb@um.dk
Internet: www.amblapaz.um.dk

Den elektroniske udgave af årsberetningen kan downloades på ambassadens hjemmeside: www.amblapaz.um.dk

Teksten kan citeres frit
ISBN 978-87-7087-510-3

Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk A/S